

พิธีเปลี่ยนสถานะ : กรณีศึกษาพิธีอุปนยณสังสการในสังคมชาวฮินดู

Rites of passage: A case study of Upanayana Samsakara ceremony in Hindu society

อาชว์รุริชญ์ น้อมเนียน^{*}

banaras2009@gmail.com

สมศักดิ์ อมรสิริพงส์^{**}

somsak.amon@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ความสำคัญและที่มาของพิธีเปลี่ยนสถานะ และเพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์พิธีอุปนยณสังสการในสังคมฮินดู พบว่า พิธีอุปนยณสังสการในสังคมฮินดูเป็นพิธีเปลี่ยนสถานะหนึ่งพบได้ในทุกสังคมที่มีวัฒนธรรมอาจมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พิธีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ พิธีรับปริญญา พิธีเกษียณอายุราชการ เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ พิธีบาร์ มิตซวาร์ (Bar Mitsvah) ในศาสนายูดายซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพิธีศีลกำลัง (Confirmation) ในศาสนาคริสต์ และพิธีอุปนยณสังสการในศาสนาฮินดู เป็นต้น ข้อค้นพบพิธีอุปนยณสังสการพบว่าเป็นพิธีสำคัญและประกอบขึ้นมาจากเฉพาะเด็กผู้ชายในวรรณะพราหมณ์ (Brahmanas) กษัตริย์ (Kshatriya) และไวศยะ (Vaisyas) เท่านั้น จากนั้นจะเข้าสู่ระบบการศึกษาเล่าเรียนในคุรุกุล (Gurukula) หรือครอบครัวของครู จะถูกเรียกว่า พรหมจารี (Brahmacari) และเรียกช่วงวัยนี้ว่าพรหมจริยาศรม (Brahmacariya ashrama) เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วนักเรียนเหล่านี้ย่อมเกิดความรู้และมีหลักจริยธรรมในศาสนาฮินดูเป็นเครื่องดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : พิธีเปลี่ยนสถานะ, พิธีอุปนยณสังสการ, พรหมจริยาศรม, คุรุกุล

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

^{**} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

This qualitative study analyzes and discusses rites of passage with regard to a case study of Upanayana Samsakara in Hindu society in terms of its concepts, theories, significance, and background. Upanayana Samsakara is found in religious and non-religious sociocultural contexts. Non-religious activities include commencement day and retirement day. Religious events include Bar Mitzvah in Judaism, Confirmation in Christianity and Upanayana Samsakara in Hinduism. Upanayana Samsakara is an important ceremony, particularly for Brahmanas, Kshatriya, and Vaisyas. The Brahmachari ceremony is strictly for boys, which is called Brahmachariya ashram and Gurukula. These graduates are instilled with Hindu beliefs, morality, and ethics which can underpin their lives, personalities, awareness, roles, responsibilities, personal development, and help preserve Hindu culture and support.

Keywords: The Rites of Passage, Upanayana Samsakara, Brahmachariya ashrama, Gurukula

1. บทนำ

บรรดาอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก เช่น อารยธรรมเมโสโปตาเมีย อารยธรรมอียิปต์ อารยธรรมกรีก-โรมัน อารยธรรมจีน และอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ เป็นต้น อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ หรืออารยธรรมอินเดียดูเหมือนจะเป็นอารยธรรมเดียวบนโลกใบนี้ที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อที่สืบทอดกันมาได้ยาวถึง 2,150 ปีก่อนพุทธศักราชตามที่งาน ทองประเสริฐ ได้แสดงให้เห็นว่าในอดีตอินเดียซึ่งสอดคล้องกับที่เซอร์จอห์นมาร์แชล นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีชาวอังกฤษ (อ้างใน กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย, 2550, น.71) กล่าวว่า “สิ่งหนึ่งซึ่งปรากฏออกมาอย่างแจ่มแจ้งโดยไม่พึงต้องสงสัยทั้งที่โมหันโชทะโทและหะริปปากีคือ อารยธรรมเท่าที่เผยโฉมหน้าให้เห็นแล้ว ณ สถานที่ทั้งสองแห่งนี้ มิใช่เป็นอารยธรรมชนิดเริ่มแรก หากเป็นอารยธรรมที่เก่าแก่และมีที่ถล่มกันมาแล้วเป็นเวลานานบนผืนแผ่นดินอินเดียทั้งนี้ด้วยความพากเพียรของมนุษย์นับเป็นเวลาหลายพันปี ด้วยประการฉะนี้ นับแต่นั้นเป็นต้นไป จึงควรยอมรับกันว่า อินเดียเป็นดินแดนที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ริเริ่มและพัฒนาของขบวนการอารยธรรม เช่นเดียวกับเปอร์เซีย เมโสโปตาเมีย และอียิปต์” ซึ่งสอดคล้องกับศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุมิตรา รัตนกุล (2546, น.1) กล่าวว่า ประเทศอินเดียมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล ความจริงดินแดนที่เป็นประเทศอินเดียจะนับว่าเป็นทวีปหนึ่งก็ได้ คือเป็นอนุทวีปอยู่ทางด้านใต้ของทวีปเอเชีย มีเนื้อที่ประมาณ 1,122,559 ตารางไมล์ หรือ 3,166,414 ตารางกิโลเมตร คือใหญ่พอๆ กับทวีปยุโรปที่ไม่รวมรัสเซีย ด้วยเหตุที่ประเทศอินเดียกว้างใหญ่ไพศาล ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศจึงแตกต่างกันมาก เช่น รัฐจัมมูแคชเมียร์ ซึ่งมีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี มีหิมะปกคลุมหนาแน่นบนยอดเขา จนได้ชื่อว่าเป็น “มงกุฎแห่งอินเดีย” ในด้านตะวันตกเฉียงเหนือ มีทะเลทรายทาร์อันร้อนระอุ ซึ่งเป็นพรมแดนตามธรรมชาติระหว่างปากีสถานและอินเดีย และมีแม่น้ำหลายสายที่มีความสำคัญ เช่น แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวตี สรพุมหิ และสรีสวตี เป็นต้น ความโดดเด่นดังกล่าวตลอดจนถึงความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดเหมือนสายน้ำที่ไม่เคยขาดสายแม้ว่าการเข้ามาของราชวงศ์อื่น เช่น ราชวงศ์โมกุลและสหราชอาณาจักรก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือตัดแม่น้ำสายแห่งความเชื่อให้ขาดสะบั้นลงไปได้จึงทำให้ประเทศอินเดียเป็นสถานที่สำคัญบนแผนที่โลกสำหรับผู้ใฝ่รู้และนักท่องเที่ยวต่างมาเยือนให้ได้สักหนึ่งในชีวิต สำหรับคนไทยแล้วนั้น อาจกล่าวได้ว่า อินเดียมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมทางด้านพุทธศาสนาที่ดีตามที่โสภณา ศรีจำปา (2558, น.108) ได้กล่าวว่า “ในช่วง 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งพระโสนะและพระอุตตระจากเมืองปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย เป็นพระธรรมทูตเดินทางมายังสุวรรณภูมิเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเชื่อกันว่ามาถึงบริเวณที่เป็นจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน”

โดยเฉพาะในยุคพระเวทได้แสดงให้เห็นว่าคัมภีร์ฤคเวทเป็นหลักฐานตัวเขียนที่เก่าที่สุดที่มีเกี่ยวกับอินเดียซึ่งสอดคล้องกับที่ศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุมิตรา รัตนกุล (2546, น.29) ได้แสดงให้เห็นว่า “นักวิชาการกะประมาณว่าคัมภีร์พระเวทคงแต่งขึ้นภายหลังที่พวกอินโด-

อารยันเข้ามาในอินเดียแล้วสักเล็กน้อย คือคาดว่าคงแต่งในราวปี 1,500 - 1,000 B.C.)” ด้วยเหตุนี้จึงพบพิธีกรรมของชาวฮินดูซึ่งเรียกเป็นภาษาสันสกฤตว่า สังสการ (Samsakara) ซึ่งจะกำหนดพิธีกรรมที่ชาวฮินดูต้องปฏิบัติในแต่ละช่วงระยะเวลาของชีวิต บางพิธีกรรมมีมาก่อนการเข้ารุกรานของชนเผ่าอารยัน และได้รับการสืบทอดกันต่อมา ข้อปฏิบัติในศาสนาฮินดูมีทั้งที่เป็นส่วนเฉพาะและส่วนรวมต้องประพฤติตามกฎประเพณีที่วางไว้สำหรับบรรณะของตนดังที่อาชว์ภูริชฌ์ น้อมเนียน (2561) กล่าวว่า ชาวฮินดูต้องทำพิธีกรรมประจำบ้านที่ขาดไม่ได้ การทำพิธีต้องอาศัยพราหมณ์ นักบวชเป็นผู้ทำ เรียกว่า “พิธีสังสการ” เป็นพิธีประจำบ้าน มี 12 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ครรภานัน พิธีที่จัดขึ้นเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ ขั้นที่ 2 ปุณฺสวน์ พิธีปฏิบัติต่อด็กในครรภ์ที่เข้าใจว่าเป็นเพศชาย ขั้นที่ 3 สมันโดนยน์ พิธีแยกผมหญิงมีครรภ์ เมื่อครรภ์ได้ 4, 6 หรือ 8 เดือน ขั้นที่ 4 ชาตกรรม พิธีคลอดบุตร ขั้นที่ 5 นามกรรม พิธีตั้งชื่อเด็ก ในวันที่ 12 หรือ 14 ถัดจากวันคลอด ขั้นที่ 6 นิษกรรมณ พิธีนำเด็กออกไปดูแสงอาทิตย์ยามเช้า เมื่ออายุได้ 4 เดือน ขั้นที่ 7 อันนปรคัน พิธีป้อนข้าวเด็กเมื่ออายุได้ 5 หรือ 6 เดือน ขั้นที่ 8 จูทากรรม พิธีโกนผมไว้จุกเมื่ออายุได้ 3 ขวบ ขั้นที่ 9 เกศานตกรรม พิธีตัดผม ถ้าเป็นบรรณะพราหมณ์ตัดเมื่ออายุ 16 ปี ถ้าเป็นบรรณะกษัตริย์ตัดเมื่ออายุ 22 ปี ถ้าเป็นบรรณะแพศย์ตัดเมื่ออายุ 24 ปี ขั้นที่ 10 อุปนัยน์ พิธีเริ่มการศึกษาเพื่อเป็นพราหมณ์โดยคล้องด้ายยัชโญปวีต ขั้นที่ 11 สมวารรตน์ พิธีกลับบ้าน ปฏิบัติเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสำนักครูแล้ว และขั้นที่ 12 วิวาทะ พิธีแต่งงาน พิธีสังสการทั้ง 12 ประการ ถ้าเป็นผู้หญิงห้ามทำพิธีอุปนัยน์อย่างเดียว นอกนั้นทำได้หมด และห้ามสวดคัมภีร์พระเวท เพราะเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่สงวนเฉพาะผู้ชาย และคนบางบรรณะเท่านั้น ในปัจจุบันนี้ชาวฮินดูผู้เป็นทวิชาติคงปฏิบัติอยู่ใน 4 พิธีเท่านั้น คือ พิธีนามกรรม พิธีอันนปรคัน พิธีอุปนัยน์ และพิธีวิวาทะ ที่เหลือนอกนั้นไม่มีใครปฏิบัติกันแล้ว ยกเว้นผู้ที่เคร่งครัดจริงๆ เท่านั้น

บทความวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกกรณีศึกษาพิธีอุปนัยน์สังสการในสังคมชาวฮินดู ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีเปลี่ยนสภาวะว่าด้วยพิธีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดู โดยจะประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี ความสำคัญและที่มาของคำว่า พิธีกรรม พิธีเปลี่ยนสภาวะ และกรณีศึกษาพิธีอุปนัยน์สังสการในสังคมฮินดู ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี ความสำคัญ และที่มาของพิธีเปลี่ยนสภาวะ
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์พิธีอุปนัยน์สังสการในสังคมฮินดู

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการศึกษาจากเอกสาร (Document study) โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมได้มาเก็บให้เป็น

ระบบระเบียบ จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูลและวิเคราะห์ สังเคราะห์สรุปรวบรวมด้วยวิธีพรรณนาโวหาร

4. แนวคิด ทฤษฎี ความสำคัญและที่มาของพิธีเปลี่ยนสถานะ

พิธีเปลี่ยนสถานะ (The Rites of Passage) เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในวงวิชาการด้านมานุษยวิทยา และศาสนาไม่นานนัก โดยนักมานุษยวิทยา (Anthropologist) และนักคติชนวิทยา (Folklorist) ชาวฝรั่งเศสชื่ออาร์โนลด์ วาน เจนเนป (Arnold van Gennep, 1873-1957) เป็นผู้คิดคำนี้ เพื่อกล่าวถึงพิธีเปลี่ยนสถานะต่างๆ ที่เขาพบ ซึ่งก่อนหน้านี้มีนักวิชาการศึกษาอยู่กันบ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้บัญญัติศัพท์คำนี้ พิธีเปลี่ยนสถานะเป็นพิธีกรรมหนึ่งซึ่งต้องจัดอย่างมีระบบระเบียบแบบแผน โดยพบว่าเป็นพิธีที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาและเกี่ยวกับศาสนา เช่น พิธีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ พิธีรับปริญญา พิธีเกษียณอายุราชการ เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ พิธีบาร์ มิทซวาร์ (Bar Mitzvah) ในศาสนายูดาห์ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับพิธีศีลกำลัง (Confirmation) ในศาสนาคริสต์ และพิธีอุปนยณสังสการในศาสนาฮินดู เป็นต้น ศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุริยา รัตนกุล ได้กล่าวถึงพิธีเปลี่ยนสถานะไว้ว่า (2549, น.217-219, น.226-240) คำว่า rites de passage (เขียนอย่างภาษาฝรั่งเศส) ขึ้นมาใช้ขึ้น นักวิชาการมีการศึกษาพิธีเปลี่ยนสถานะชนิดต่างๆ อยู่แล้ว เมื่อนักวิชาการคนอื่นเห็นด้วยกับเขาคำนึงจึงมีขึ้นในวงวิชาการตั้งแต่ ค.ศ.1909 เป็นต้นมา และหนังสือชื่อ *Les rites de passage* (1990) ซึ่งแต่งโดยวาน เจนเนป เป็นเล่มที่ทำให้ผู้คนทั้งโลกเกิดความสนใจใคร่รู้พิธีเปลี่ยนสถานะในชีวิตจะประกอบขึ้นจาก 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนที่ลาจากของเดิม (Separation) ขั้นตอนที่สองเป็นขั้นตอนที่ไปอยู่ตรงจุดที่จะเข้าไปในของใหม่ (Boundary) ขั้นตอนที่สามเป็นขั้นตอนที่กลับมารวมกันได้อีกครั้ง (Reaggregation) หรือบางแห่งเรียก 3 ขั้นตอนนี้ว่า preliminal, liminal และ postliminal หมายความว่า บุคคลที่จะเข้าพิธีเปลี่ยนสถานะจะต้องถูกตัดขาดจากสถานภาพดั้งเดิมของตน แล้วต้องปรับเปลี่ยนตนเองในระยะที่เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ แล้วในที่สุดกลับเข้าร่วมกับสังคมอีกครั้งในสถานะทางสังคมที่ได้รับใหม่ คำว่า liminal มาจากคำในภาษาละติน แปลว่า ธรณีประตู ดังนั้นจึงเป็นความหมายที่ลงตัว หมายถึง สถานะที่อยู่ระหว่างสถานะอีกสองอย่าง นอกจากนี้พิธีเปลี่ยนสถานะยังแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) พิธีเปลี่ยนสถานะที่มีขั้นตอนของพิธีล้างมลทิน 2) พิธีเปลี่ยนสถานะที่เน้นกล่าวว้จักรชีวิต 3) พิธีเปลี่ยนสถานะในทางศาสนา 4) พิธีเปลี่ยนสถานะในทางสังคม และ 5) พิธีเปลี่ยนสถานะที่ทำในบางหมู่บางพวก เพื่อให้เกิดความเข้าใจดังกล่าวมากขึ้นผู้วิจัยจึงได้นำกรณีศึกษาพิธีอุปนยณสังสการซึ่งเป็นพิธีเปลี่ยนสถานะครบถ้วนทั้ง 5 ประเภทมาเสนอเป็นลำดับต่อไป

5. ขั้นตอนของพิธีอุปนายสนสังการ

พิธีอุปนายสนสังการในสังคมชาวฮินดูได้ยกเป็นกรณีศึกษาเพื่อให้เห็นว่าเกี่ยวข้องกับ 5 ประเภทของขั้นตอนพิธีเปลี่ยนสภาวะ ดังนี้

5.1 พิธีเปลี่ยนสภาวะที่มีขั้นตอนการล้างมลทิน

พิธีอุปนายสนสังการนั้นเด็กผู้ชายที่จะเข้าพิธีนี้เรื่องการกำหนดอายุไม่ชัดเจนมากนัก ในหนังสือบ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดียภาค 1 เดอ บาร์ วิลเลียม ฮีโอดอร์ กล่าวไว้ว่า (2540, น.33) “ควรทำพิธีอุปนายสนแก่พราหมณ์เมื่ออายุ 8 ขวบ หรือในปีที่ 8 นับตั้งแต่ถือปฏิสนธิ์ก็ได้ ควรทำพิธีอุปนายสนแก่กษัตริย์เมื่ออายุ 11 ขวบ ควรทำพิธีอุปนายสนแก่แพศย์เมื่ออายุได้ 12 ขวบ เวลาที่เหมาะสมสำหรับทำอุปนายสนแก่พราหมณ์ยังไม่สิ้นสุดจนกว่าจะมีอายุครบ 16 ปี สำหรับกษัตริย์มีเวลาไปจนกว่าจะมีอายุครบ 21 ปี สำหรับแพศย์มีเวลาไปจนกว่าอายุครบ 24 ปี ถ้าพ้นกำหนดนั้นเขาจะต้องถูกเนรเทศออกจากสาวิตรี (คือจากพิธีอุปนายสน และดังนั้น ก็ถือว่าถูกขับออกจากชาติชั้นและสังคมอารยัน คำว่าสาวิตรีเป็นชื่อโคลกในพระเวทที่ใช้ในพิธีอุปนายสน)” ส่วนพิบูลย์ นาควาณิช (2542, น.21) กล่าวว่า “พิธีนี้ถ้าเป็นพราหมณ์ทำเมื่ออายุ 4 ขวบ กษัตริย์ทำเมื่ออายุ 8 ขวบ ไวศยะทำเมื่ออายุ 16 ปี” และองค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (2529, น.312) กล่าวว่า “วรรณะพราหมณ์กำหนดอายุตั้งแต่ 5-8 ปี วรรณะกษัตริย์กำหนดอายุตั้งแต่ 8-11 ปี วรรณะแพศย์กำหนดอายุตั้งแต่ 11-16 ปี” ในขณะที่มนูธรรมศาสตร์ II, 37 (อ้างใน Max Muller, 1970, p.36) กล่าวว่า “สำหรับวรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ และวรรณะไวศยะผู้ที่ต้องการความเชี่ยวชาญหรือความสำเร็จในวิชาชีพของตนให้ทำพิธีนี้ตั้งแต่ 4 ขวบ 6 ขวบ และ 8 ขวบ โดยลำดับของวรรณะ” สำหรับอาปัสตัมปสูตร (Apastamba Sutra) (อ้างใน Max Muller, 1969, p.3) กล่าวว่า “วรรณะพราหมณ์ทำพิธีนี้ในฤดูใบไม้ผลิ วรรณะกษัตริย์ทำในฤดูร้อน วรรณะไวศยะทำในฤดูใบไม้ร่วง วรรณะพราหมณ์ทำเมื่ออายุ 8 ขวบหลังจากตั้งครุฑของมารดา วรรณะกษัตริย์ทำเมื่ออายุ 11 ปีหลังจากตั้งครุฑของมารดา วรรณะไวศยะทำเมื่ออายุ 12 ปีหลังจากการตั้งครุฑของมารดา” ซึ่งมีความสอดคล้องกับเนื้อความในมนูธรรมศาสตร์ II, 38-39 (อ้างใน Max Muller, 1970, pp.36-37) ความว่า “ถ้าชนสามวรรณะแรกไม่สามารถทำพิธีนี้ได้ตามระยะเวลาที่กำหนด จะกลายเป็นคนนอกวรรณะ ถูกกีดกันจากพิธีสาวิตรีและถูกจากชาวอารยันด้วยกัน” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าช่วงอายุของเด็กผู้ชายที่มาจากทั้งสามวรรณะแม้ไม่มีกฎเกณฑ์เรื่องอายุมากนัก แต่จำเป็นต้องทำในช่วงอายุที่กำหนด ซึ่งหากเลยในช่วงอายุแล้วยังไม่ได้เข้าพิธี สังคมจะถือว่าผู้นั้นเป็นคนบาป จะไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย ดังที่ศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2549, น.274) กล่าวไว้ถึงขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนแรกกระทำโดยชายหนุ่มที่จะเข้าพิธีจะรับประทานอาหารกับมารดาเป็นมื้อสุดท้าย แล้วจะโกนศีรษะและอาบน้ำ แล้วเขาจะได้รับมอบผ้าผืนหนึ่ง หนึ่งกวางไม้เท้า และด้ายอันศักดิ์สิทธิ์ ด้ายอันศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นด้าย 3 เส้นมัดควบกัน ด้ายแต่ละเส้นที่มามัดควบจะประกอบขึ้นจากอีก 3 เส้น แล้วเขาจะควบด้ายทั้งหมดนี้แล้วใช้สะพายจากไหล่ซ้ายให้ผ่านอกและหลังแล้วไปอยู่ใต้รักแร้ขวา ด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่าสายธูรอันเป็นสิ่ง

สำคัญมาก ถ้าขาดก็ทำพิธีไม่ได้ คนที่สวมสายธูราหมายถึงคนที่เป็นทวิชาติ (เกิดสองหน) แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับเดอ บาร์ วิลเลียม ฮีโอดอร์ (2540, น.233) ได้แสดงขั้นตอนเริ่มต้นว่า “เราควรสอนเด็ก (ชาย) ที่สวมใส่เครื่องประดับ ที่มีผมบนศีรษะเกล้าแล้วเป็นอย่างดีซึ่งแต่งตัวด้วยเครื่องแต่งกายชุดใหม่ซึ่งยังไม่เคยซักเลย หรือถ้าเป็นพราหมณ์ก็แต่งกายด้วยหนังขาว ถ้าเป็นกษัตริย์ก็แต่งกายด้วยหนังขาวที่มีจุดๆ ถ้าเป็นแพศย์ก็แต่งกายด้วยหนังแพะ ถ้าหากเขาจะสวมใส่เครื่องประดับก็ควรใส่เครื่องประดับที่มีสีคือ พราหมณ์ใช้เครื่องประดับสีเหลืองปนแดง กษัตริย์ใช้เครื่องประดับสีแดงอ่อน แพศย์ใช้เครื่องประดับสีเหลือง สำหรับเข็มขัด พราหมณ์ควรใช้เข็มขัดทำด้วยหญ้ามนุษย์ (หญ้าปล้อง) กษัตริย์ควรใช้สายธูราทำเข็มขัด แพศย์ควรใช้เข็มขัดขนสัตว์ สำหรับไม้เท้า พราหมณ์ควรใช้ไม้เท้า “ปาลาค” กษัตริย์ควรใช้ไม้เท้าเตี้ย แพศย์ควรใช้ไม้เท้าสูง (พิลวะ) หรือไม้เท้าทุกชนิด นักเรียนควรใช้ตามวรรณะของตน”

ขั้นตอนศักดิ์สิทธิ์ต่อจากนี้ถือว่าผู้เข้าพิธีจะได้เริ่มต้นการก้าวสู่วัยพรหมจริยาศรมที่ถูกต้องตามแนวทางโบราณบัณฑิตโดยครู อาจารย์ท่านหนึ่งจะกระทำอาการที่เป็นสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อผูกพันศิษย์ไว้กับตัวเขา ครู อาจารย์จะเอื้อมมือข้ามบ่าขวาของศิษย์แล้ววางมือของเขาไว้เหนือหัวใจศิษย์แล้วกล่าวว่า “ฉันจะดึงหัวใจของเธอไปตามเจตนาของฉัน จิตของเธอจะตามจิตของฉัน เธอจะเต็มใจอย่างเต็มที่ในใจของฉัน ขอให้พระพหูสบัติจงผูกพันเธอไว้กับฉัน” แล้วอาจารย์ก็ร่ายมนต์แห่งสวิตรว่า “ขอความดีเลิศและรุ่งเรืองขององค์พระสวิตร (พระอาทิตย์) เทพให้ทั้งหลาย การทำภาวนาของเรา ขององค์พระสวิตรจงเป็นพลังให้คำมโนของเรา” ขั้นตอนนี้ทำให้ย้อนไปถึงการศึกษาในสมัยพระเวทตามที่คัมภีร์ศาสตปเท พราหมณะ กล่าวว่า “การที่อาจารย์วางมือไว้บนดวงใจของศิษย์ ทำให้อาจารย์อุ้มท้องศิษย์ราวกับบุตรในอุทร” และในคืนที่สามที่ทำพิธี ชายหนุ่มก็ได้เกิดใหม่เป็นพราหมณ์ กษัตริย์ ไวศยะอย่างครบถ้วน ได้รับชื่อว่าพรมจาริน พรมจารินจะกอบเชื้อไฟใส่ลงในเพลิง (อคฺนิ) อันศักดิ์สิทธิ์ การทำเช่นนี้นับเป็นครั้งแรกที่ชายหนุ่มได้รู้จักการทำบูชาญอคฺคี (อคฺนิ) ซึ่งเป็นพิธีการที่สำคัญมากในทางศาสนาที่มีมาแต่ครั้งสมัยพระเวท ซึ่งสอดคล้องกับเดอ บาร์ วิลเลียม ฮีโอดอร์ (2540, น.233) ที่ได้อธิบายขั้นตอนพิธีนี้ไว้ว่า “ครั้งใดให้เครื่องบูชาตอนที่ศิษย์แตะที่แขนครู (บ่งถึงการเข้าร่วมในการบริจาต) แล้วก็ควรนั่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของไฟศักดิ์สิทธิ์ ผินหน้าไปทางทิศตะวันออก ศิษย์ควรอยู่ทางทิศตะวันออกของไฟศักดิ์สิทธิ์ ผินหน้าไปทางทิศตะวันตก แล้วครูก็ควรเอาน้ำใส่ฝ่ามือทั้งสองของตนและของลูกศิษย์ให้เต็ม พร้อมกับบริกรรมว่า “ตต สวิตฺร วฤณิมเห...” แล้วก็ควรเหน้าที่เต็มฝ่ามือทั้งสองของศิษย์แล้ว ครูก็ควรจับมือทั้งสองของศิษย์ทำให้หัวแม่มือชิดกัน พร้อมกับกล่าวว่า “ด้วยอาศัยแรงกระตุ้นของเทพสวิตระ (ผู้กระตุ้น คือ สุริยะเทพ) พร้อมด้วยพาหาของอคฺวินทั้งสอง (แพทย์สวรรค์) พร้อมด้วยหัตถ์ของปูชาน (เทพแห่งความมั่งคั่งสมบูรณ์) เราขอจับมือท่านโปนะ (ระบุชื่อศิษย์)!” ครั้งที่สองครูควรจับมือศิษย์พร้อมกับกล่าวว่า “สวิตระได้จับมือท่านแล้วนะ (ระบุชื่อศิษย์)” ครั้งที่สามครูควรจับมือศิษย์พร้อมกับ

กล่าวว่า “พระอัครนิ (ไฟ เทพแห่งยัญพิธี) เป็นครูของท่านนะ (ระบุชื่อศิษย์)!” ครูควรบอกให้ศิษย์ดูดวงอาทิตย์แล้วก็ควรกล่าวว่า “ข้าแต่เทพสวาทรี ผู้นี้เป็นศิษย์ที่จะเรียนความรู้ศักดิ์สิทธิ์ (พรหมจารี) ของพระองค์ ขอพระองค์ได้โปรดพิทักษ์รักษาเขา ขออย่าให้เขาตายเลย”

เมื่อได้รับมือนิษย์ด้วยเครื่องแต่งกายของศิษย์และด้วยมือของตนเองแล้ว ครูก็ควรร่ายสวาทรีฉันทครั้งแรกที่ละบาท แล้วก็ทีละสองบาท แล้วในที่สุดจึงว่าทั้งหมด ครูควรให้ศิษย์ท่องฉันทสวาทรีตามไปด้วยให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ครูควรเอามือทาบลงไปตรงหัวใจศิษย์โดยให้นิ้วมือชี้ขึ้นเบื้องบนและกล่าวว่า “เราขอใส่หัวใจของเจ้าลงในคำปณิญาของเรา ขอให้ใจของเจ้าตามใจเราไป ขอเจ้าจงได้ชื่นชมยินดีในวาทะของเราด้วยคำปณิญาที่มีจุดหมายเพียงสิ่งเดียว ขอเทพพฤตสบัติ (เทพฤาษี) ได้โปรดทำให้เจ้าเชื่อมกับเราด้วยเถิด”

การประกอบพิธีนี้มีวัตถุประสงค์ให้เด็กผู้ชายที่เข้าร่วมพิธีได้เกิดเป็นครั้งที่สอง ศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2549, น.273-274) ได้อธิบายถึงขั้นตอนสำคัญนี้ไว้ว่า “อาจารย์ผู้ทำพิธีเริ่มรื้อให้เด็กหนุ่มถือได้ว่าอุ้มเขาไว้ในอุทรเสมอว่าเขาเป็นบุตร แล้วจึงคลอเคล้าออกมาในโลกของพระเวทย์ ด้วยเหตุนี้คนในวรรณะทั้งสาม (คือ พรหมณ์ กษัตริย์ และ แพทย์) ผู้ที่จะเข้าพิธีนี้ได้จึงได้ชื่อว่าเป็นทวิชาติ (คือผู้ที่เกิด 2 หน) ส่วนคนในวรรณะศูทร ซึ่งเข้าพิธีอุปนายณะไม่ได้ จึงเป็นผู้ที่เกิดหนเดียวคือคนที่คลอเคล้าออกจากครรภ์มารดาเท่านั้น”

5.2 พิธีเปลี่ยนสถานะที่เน้นกล่าววัฏจักรชีวิต

สังคมชาวฮินดูนั้นกล่าวว่าชีวิตมีวัฏจักรประกอบด้วย 4 ช่วงวัยสำคัญเรียกว่า “อาศรม 4” ตามที่อาชว์ภูริชฌ์ น้อมเนียน (2561) ได้แสดงไว้ว่า “อาศรม” มีรากศัพท์จากภาษาสันสกฤตว่า “ศรมะ” ซึ่งแปลว่า “พยายาม” มีอยู่ด้วยกัน 2 ความหมายด้วยกันคือ 1) สถานที่ลงมือทำความพยายาม 2) การลงมือปฏิบัติด้วยความเพียรพยายาม และ “อา” เป็นคำอุปสรรค แปลว่า ทัวหรือข้างหน้า และคำว่า ธรรมะ หมายถึงระเบียบปฏิบัติหรือหน้าที่ ดังนั้น อาศรมธรรมะ หมายถึง สถานที่สำหรับหยุดพัก อธิบายขยายความว่า ชีวิตที่เกิดมาในโลกนี้ย่อมใช้ชีวิตไปในเส้นทางแห่งธรรมะโดยการปฏิบัติช่วงแห่งวัยเพื่อเตรียมเดินทางในระดับสูงต่อไป จนกว่าจะบรรลุความหลุดพ้น ด้วยเหตุนี้ศาสนาฮินดูจึงแบ่งระดับการดำเนินชีวิตไว้ 4 ระดับคือ พรหมจารยอาศรม, คฤหัสถ์อาศรม, วณปรัสถอาศรม และสันยาสอาศรม โดยปรากฏในมนุสมฤติได้กล่าวแสดงไว้อย่างพิสดาร ความว่ามนุษย์ทุกคนควรจะประพฤติปฏิบัติตนในสมบูรณอาศรมทั้ง 4 ระดับเพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจและความก้าวหน้าของสังคม เมื่อชีวิตได้เริ่มต้นจากวัยพรหมจารยะ คือได้ศึกษาพระเวทแห่งวรรณะสำเร็จเสร็จสิ้นลงแล้วควรจะก้าวไปสู่ระดับคฤหัสถ์ณะ คือมีวิถีของผู้ครองเรือน ถ้าเมื่อใดปรากฏรอยบงในบหน้าและผมมีสีดอกเลาควรจะก้าวไปสู่ระดับวณปรัสถอาศรมและสันยาสอาศรมในที่สุด อาจแบ่งช่วงวัยทั้ง 4 ให้เหลือเพียงโดยสรุปว่า 2 ช่วงแรกเป็นระยะทำงานและ 2 ส่วนหลังเป็นระยะสละโลก เพื่อให้อาศรมทั้ง 4 เกิดความสมดุลตลอดทุกช่วงชีวิตจึงต้องปฏิบัติในธรรมะ 10 ข้อได้แก่ 1) ความเที่ยงตรง 2) การรู้จักให้อภัย 3) การควบคุมตัวเอง 4) การงดเว้นจากความชั่ว 5) มี

กายและใจบริสุทธิ์ 6) การรู้จักควบคุมอายตนะ 7) ความสุขุมรอบคอบ 8) มีความรู้และ
แสวงหาความรู้ตลอดเวลา 9) ความซื่อสัตย์ และ 10) งดเว้นจากความโกรธ

5.3 พิธีเปลี่ยนสภาวะในทางศาสนา

พิธีอุปนยณสังสการเป็นพิธีกรรมสำคัญ 1 ใน 12 พิธีกรรมที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็น
พิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดูทุกขั้นตอนและผู้ประกอบพิธีให้ต้องเป็นวรรณะ
พราหมณ์เท่านั้น โดยทุกขั้นตอนได้แสดงไว้ในข้อ 5.1 พิธีเปลี่ยนสภาวะที่มีขั้นตอนการล้าง
มลทินไว้ครบถ้วนแล้ว

5.4 พิธีเปลี่ยนสภาวะในทางสังคม

เมื่อเด็กชายได้ผ่านพิธีอุปนยณสังสการเป็นที่เรียบร้อยและได้ศึกษาเล่าเรียนในตระกูล
ของครูจนเสร็จสิ้นย่อมได้ทั้งความรู้และจริยธรรมติดมาตามตนและย่อมทราบถึงหน้าที่ทางสังคม
อีกด้วย โดยเฉพาะสังคมชาวฮินดูที่มีอุดมคติเรื่องหน้าที่ โดยเฉพาะหน้าที่ตามวรรณะ เพราะ
ชาวฮินดูมีอุดมคติว่าชีวิตถูกสร้างโดยพระพรหมเรียกว่า วรรณะ ประกอบด้วยวรรณะพราหมณ์
วรรณะกษัตริย์ วรรณะไศยยะ และวรรณะศูทร ทั้ง 4 วรรณะถูกสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ซึ่งสอดคล้อง
กับที่พิบูลย์ นาคานิช (2542, น.17-18) ได้อธิบายหน้าที่ของวรรณะพราหมณ์ (Brahmanas) ไว้
ว่า “คำว่า พราหมณ์ หมายถึง ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระพรหม เป็นผู้ให้ความสำคัญต่อพรหมัน
พระเวท และอาตมัน บุคคลผู้ที่จะเรียกตนได้ว่าเกิดในวรรณะพราหมณ์ต้องมีคุณลักษณะ 11
ประการตามธรรมชาติ คือ

- 1) ศม(ะ) ความสุภาพภายในจิตใจ ไม่มีความยุ่งยากหรือปั่นป่วนด้วยกาม โกรธ โลภ หลง
- 2) ทม(ะ) สภาพจิตใจที่ได้รับการระงับไว้แล้ว รู้จักข่มจิตใจของตนด้วยความสำนึกใน
เมตตาและสติอยู่เสมอ รู้จักอดทนอดกลั้น ไม่ปล่อยจิตใจให้หวั่นไหวไปตามอารมณ์
- 3) ตป(ะ) ความร้อน หรือการร้อน หมายถึงการฝึกฝนในการหาความรู้ ความจริง และ
ความพยายามให้สำเร็จไม่ว่าจะผจญกับความยากลำบากเพียงใด
- 4) เสาจ(ะ) ความบริสุทธิ์ หมายถึงการทำตนเองให้บริสุทธิ์ทั้งกายและใจ
- 5) สมนโตช(ะ) พอใจ หรือมีความสุขในทางสันติ
- 6) กษมา ความอดทนอดกลั้น อดโทษ พยายามอดทนโดยถือความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง
- 7) สรลตา ความซื่อตรงทั้งการพูดและการกระทำ
- 8) ชยฺญาน(ะ) ความชอบทางการศึกษาหาความรู้
- 9) ทยา ความมีเมตตากรุณาต่อเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย
- 10) อาสติกตา มีความเชื่อถือ ไว้วางใจ เชื่อฟัง และมอบความจงรักภักดีไว้ต่อพระพรหม
- 11) สตย (ะ) ความจริง หมายถึง ความเห็นอันสุจริต บริสุทธิ์ใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน

และในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์, I, 88 (อ้างใน Max Muller, 1970, p.24) กล่าวถึง
หน้าที่โดยย่อของวรรณะพราหมณ์ 6 ประการ คือ ศึกษาและสั่งสอนพระเวท ประกอบพิธี

บวงสรวงให้คนอื่น ทำพิธีกรรมเอง ให้ทานแก่ผู้อื่นและรับทานจากผู้อื่นได้ ได้แสดงขยายความเพิ่มเติมดังนี้

1) ปฐนัง ได้แก่ การรับการศึกษาชั้นสูง และพยายามแสวงหาความจริง
2) ปาฐนัง ได้แก่ การให้การศึกษาแก่ผู้อื่น เช่น ทำอาชีพ-หน้าที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นต้น

3) ยชนัง¹ ได้แก่ การทำพิธีบูชาต่างๆ เช่น พิธีกรรม และจัดพิธีการกุศลต่างๆ ด้วยตนเอง

4) ยาชนัง² ได้แก่ การทำพิธีบูชาต่างๆ เช่น พิธีกรรมและพิธีกุศลอื่นๆ ตามความประสงค์ของผู้ใดผู้หนึ่งที่มีจิตศรัทธาให้ประกอบพิธีกรรมนั้นๆ

5) ทานะ ได้แก่ การทำบุญให้ทานแก่คนอื่นตามกำลังเท่าที่จะทำได้

6) ประติครหะ ได้แก่ การรับทักษิณหรือของทำบุญจากผู้มีจิตศรัทธา

ในบรรดาหน้าที่ทั้ง 6 ประการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับองค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แสดงไว้ว่า “หน้าที่อันสำคัญที่สุดคือการศึกษาหาความรู้และการสอน ส่วนการรับทานเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญน้อยที่สุด แต่เป็นหน้าที่อันเดียวที่วรรณะพราหมณ์มีสิทธิทำได้ วรรณะอื่นทำไม่ได้ ให้ทานได้เพียงอย่างเดียว” (องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, 2529, น.37-38)

ส่วนหน้าที่ของวรรณะกษัตริย์ (Kshatriya) องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (2529, น.39-40) ได้อธิบายไว้ว่าคำว่า กษัตริย์ ทั่วไปแปลว่า นักรบหรือผู้ป้องกันภัย เป็นวรรณะที่ 2 รองจากวรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์นี้มีสิทธิปกครองประเทศชาติ ทำหน้าที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้าของอาณาเขตที่ดิน ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์บ่งไว้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่งมีลักษณะ 11 ประการตามธรรมชาติดังต่อไปนี้ ผู้นั้นย่อมเป็นกษัตริย์ ได้แก่

1) ศรูตา แปลว่า ความกล้าหาญ ผู้เป็นวรรณะกษัตริย์ควรจะเป็นผู้มีความกล้าหาญ และแข็งแรงเป็นวีรบุรุษในหมู่ชนได้ ไม่รู้จักมีความขลาดกลัว

2) วีรย(ะ) แปลว่า แรงหรือกำลัง หรืออำนาจ ความเพียร ความมั่นคงในการรู้ เฝียวุญภัย ตลอดจนความมั่นคงในการรบทัพจับศึก ผู้อยู่ในวรรณะกษัตริย์ควรมีลักษณะเช่นนี้ด้วย

3) ไธรย(ะ) แปลว่า ความมั่นคง ไม่รู้จักเบื่อหน่ายท้อถอย มีแต่ความเพียรพยายามอย่างมั่นคงอยู่เสมอเป็นนิตย์

4) เตช(ะ) ตามศัพท์แปลว่า ความร้อนหรือร้อน แต่ในที่นี้หมายถึงความมียศและมีเกียรติ กล่าวคือ รู้จักใช้อำนาจเท่าที่มีอยู่แล้วในทางที่ถูกต้องและสุจริต เพราะฉะนั้นผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ควรจะเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในความสุจริตทุกประการ

5) ทาน(ะ) แปลว่า การให้ หมายถึงความมีจิตใจที่เต็มไปด้วยอุปการะและชอบทำการอุปถัมภ์บำรุงแก่ผู้อื่นอยู่เป็นนิตย์ คือชอบทำบุญ ฝึกฝนในการทำบุญนั่นเอง

6) ทม(ะ) สภาพจิตใจที่ได้รับการระงับไว้แล้ว รู้จักข่มจิตใจของตนด้วยความสำนึกในเมตตาและสติอยู่เสมอ รู้จักอดทนอดกลั้น ไม่ปล่อยจิตใจให้หวนไหวไปตามอารมณ์

7) กษมา ความอดทนอดกลั้น อดโทษ พยายามอดทนโดยถือความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง

8) พราหมณภักติ แปลว่า ความภักดีต่อพราหมณ์ เพราะขึ้นชื่อว่าวรรณะกษัตริย์แล้วควรนับถือวรรณะพราหมณ์เพราะพราหมณ์เป็นผู้ปฏิบัติและรับใช้พระเป็นเจ้า อีกทั้งประกอบยัญพิธีสำคัญเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ

9) ประสนตา แปลว่า ความร่าเริงยินดี ก็คือความไม่รู้จักวิตกและยิ่งไปกว่านั้นก็คือแสดงความยินดี และก่อให้เกิดความปลื้มปิติให้แก่ผู้อื่นด้วย หรือทำให้ผู้อื่นบังเกิดความยินดีเปรมใจไปด้วย

10) รุกษาภาวะ หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมอยู่เสมอในอันที่จะปกป้องรักษาประเทศชาติและช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอ หรือเพื่อรักษาความยุติธรรม

11) สดย(ะ) แปลว่า ความจริง หมายถึง ความเห็นอันสุจริต บริสุทธิ์ใจ ซื่อสัตย์ต่อกันและกัน จนถึงทำให้เป็นที่ไว้วางใจกันและเชื่อใจกันได้

เหล่านี้คือข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติ หรือลักษณะของชนในวรรณะกษัตริย์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คืออธรรมะของกษัตริย์ซึ่งสอดคล้องกับมนูธรรมศาสตร์ I, :88 (อ้างใน Max Muller, 1970, p.24) กล่าวถึงหน้าที่ของกษัตริย์โดยย่อ 4 ประการ คือ ปกป้องประชาชน ให้ทาน ทำพิธีบวงสรวง ศึกษาพระเวท และเว้นจากการยึดติดความสุขสบาย ทั้ง 4 ประการข้างต้นขยายความเพิ่มเติมได้ดังนี้

1) ปฐนัง ได้แก่ การรับการศึกษาชั้นสูง และพยายามแสวงหาความจริง

2) ยชนัง ได้แก่ การทำพิธีบูชาต่างๆ เช่น พิธียัญกรรม และจัดพิธีการกุศลต่างๆ ด้วยตนเองคือ เป็นเจ้าภาพเองโดยเชิญพราหมณ์มาเป็นผู้ประกอบพิธี

3) ทานะ ได้แก่ การทำบุญให้ทานแก่คนอื่นตามกำลังเท่าที่พอจะทำได้

4) รักษา กษัตริย์เป็นรักษกะ คือผู้รักษา หรือผู้คุ้มครองป้องกัน เพราะฉะนั้นกษัตริย์จึงต้องเป็นผู้มีความมั่นใจในการคุ้มครองรักษาแผ่นดิน ป้องกันไม่ให้ผู้ที่อ่อนแอเป็นอันตรายได้ รู้จักใช้อาวุธต่างๆ รู้จักยุทธวิธีตามสมัย ตลอดจนรู้หลักนิติศาสตร์ด้วย

บรรดาหน้าที่ 4 ประการนี้ การรบเพื่อปกป้องประชาชนและอาณาจักรสำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพระเป็นเจ้า (องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, 2529, น.40)

สำหรับหน้าที่ของวรรณะไวศยะ (Vaisyas) ไวศยะ หรือแวศย์ ภาษาไทยออกเสียงและเขียนว่า “แพศย์” นั้น องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (2529, น.40-41) ได้แสดงไว้ว่า เป็นวรรณะที่สามหมายถึงผู้ทำหน้าที่ประกอบการค้าและพาณิชย์ต่างๆ ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์บ่งไว้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่งมีลักษณะตามธรรมชาติต่อไปผู้นั้นชื่อ ไวศยะ ได้แก่

1) วณิกปท(ะ) ดำเนินการค้าทุกชนิด มีปัญญาเฉียบแหลมสมองดีในการคำนวณเรื่อง ต้นทุน กำไร เป็นต้น และรู้จักกาลที่ควรลงทุน ไม่ควรลงทุน รอบคอบและตื่นตัวอยู่เสมอใน ผลได้และผลเสียของการดำเนินธุรกิจ

2) ภกฺติ มีความนับถือในวรรณะพราหมณ์และวรรณะกษัตริย์ กับรรณะพราหมณ์จะ แสดงความนับถือนั้นออกมาได้ก็ด้วยการไปพบปะสนทนา เพื่อแสวงหาความรู้ทางธรรมแล้วนำ ความรู้นั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน กับรรณะกษัตริย์แสดงออกด้วยการมีความจงรักภักดี กล่าวคือการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง การเสียภาษี เป็นต้น

3) อิชย(ะ) ทำการบูชาไฟและรักษาขนบธรรมเนียมทางศาสนา

4) อธฺยายน(ะ) ศึกษาคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์อื่นๆ

สิ่งนี้ถือว่าเป็นลักษณะหรือธรรมชาติของชนที่ถูกจัดอยู่ในวรรณะไวศยะ ซึ่งสอดคล้อง กับคัมภีร์ภควัทคีตา ได้กล่าวถึงวรรณะไวศยะว่า “หน้าที่ของแพศย์มีดังนี้ ‘เกษตรกรรม โครัทกรรมและพาณิชย์กรรมเป็นหน้าที่ของแพศย์’” (Bhagavadgita, 18, p.44 อ้างใน อาชวภูริชฌ์ น้อมเนียน, 2561) มิงงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงวรรณะไวศยะว่า “วรรณะแพศย์ (ไวศยะ) ส่วนใหญ่เป็นพลเรือนที่ทำมาหากินด้วยสมองหรือใช้ความรู้ ได้แก่พวกพ่อค้าวานิช ความจริงคนวรรณะนี้ที่เป็นขวานาชาวสวนก็มี แต่ว่ามีลูกจ้างกรรมกรทำแทนตน ตัวเองเป็น นายทุน” (ปิ่น มุกกันต์, 2503, น.171)

และสุดท้ายคือหน้าที่ของวรรณะศูทร (Sudras) แม้ว่าศูทรจะไม่ได้เข้าร่วมในพิธี อุพฺยนยสังสการแต่โดยหน้าที่ของวรรณะศูทรได้ถูกมอบหมายไว้แล้วตามที่องค์การศาสนา พราหมณ์-ฮินดู, (2529, น.42) ได้แสดงไว้ว่าวรรณะศูทรเป็นวรรณะสุดท้ายหรือวรรณะที่ 4 มีกำเนิดมาจากเบื้องพระบาทของพระพรหมเพราะฉะนั้นจึงทำหน้าที่รับใช้ในงานกิจการงานต่างๆ โดยทั่วไปแก่คนในวรรณะทั้งสามข้างต้น ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์บ่งไว้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่งมีลักษณะ ตามธรรมชาติ 6 ประการต่อไปนี้ ผู้นั้นได้ชื่อว่าศูทร คือ

1) นมฺรตา แปลว่า ความค่อม น้อม คด หรือโค้งงอ เป็นลักษณะของผู้ที่ต้องน้อมตัว คอยรับใช้ผู้อื่นอยู่เสมอด้วยความสงบเสถียรเยียมตัว อีกความหมายหนึ่งแปลว่า วินัย คือการ วางตนจำกัดอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับโดยมีหิริโอตตปละคือความกลัวและความ ละอายต่อการประพฤติชั่ว และศูทรต้องมิมุทุตา คือความอ่อนโยนเป็นหลักอยู่ในความประพฤติ ปฏิบัติ

2) นิชกปฏฺตา หมายถึง ความเป็นผู้ปราศจากความเฉื่อยชา การล่อลวง การ ตลบตะแลง ความคดโกง กล่าวคือมีแต่ความซื่อสัตย์เที่ยงทาสและเป็นผู้รับใช้ที่ดี มีความเยียมตัว

3) เสาจ(ะ) แปลว่า ความบริสุทธิ์ หมายถึงการทำตนเองให้บริสุทธิ์ทั้งร่างกายและ จิตใจ โดยอยู่ในกรอบและทำหน้าที่อย่างเคร่งครัด

4) อาสติกตา ได้แก่ ยึดมั่นตามคำสอนในคัมภีร์พระเวท สรรเสริญคัมภีร์พระเวท พระ เป็นเจ้าและโมกษะ

5) อัศเตยฺย(๘) แปลว่า ไม่ลัก ไม่ขโมย ไม่กระทำโจรกรรม มีจิตใจหรือความเห็นอันสุจริตกล่าวคือควรแสดงความซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น จนทำให้เป็นที่ไว้วางใจกันและเชื่อใจกันได้

6) อาทรรณว(๙) แปลว่า ภาวะแห่งความเคารพนับถือที่แสดงต่อหรือมีต่อผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงว่าควรมีความเคารพนับถือและจงรักภักดีต่อชนในวรรณะที่สูงกว่าทั้งสามวรรณะ

เหล่านี้คือลักษณะหรือธรรมของวรรณะศุทร ผู้เป็นศุทรที่ดีควรมีลักษณะ 6 ประการดังกล่าวให้เป็นตามธรรมชาติติดเป็นนิสัย และวรรณะศุทรควรมีความรู้ในทางปรณินิบัติต่อวรรณะสูงทั้งสามเพื่อทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์ภควัทคีตา กล่าวไว้ว่าหน้าที่ของศุทรมีดังนี้ “(ส่วน) การรับใช้คนวรรณะอื่นเป็นหน้าที่ของศุทร” (Bhagavadgita, 18, p.44 อ้างใน อาชว์ภุริชญ์ น้อมเนียน, 2561) และตรงกับคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์ I, 91 (อ้างใน Max Muller, 1970, p.24) ว่า “กำหนดหน้าที่ของศุทรไว้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือรับใช้วรรณะสูงทั้งสามด้วยความนอบน้อม สุภาพ และอดทน”

หน้าที่ของทั้งสี่วรรณะข้างต้นสอดคล้องกับแนวความคิดของท่านยวาทะลาล เนรุห์ (Jawaharlal Nehru) (2537, น.145) กล่าวว่า วรรณะพราหมณ์มีภารกิจแห่งการกำหนดค่านิยมทั้งปวง ตลอดจนการธำรงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานทางศีลธรรม เป็นกลุ่มชนที่อิสระจากการถูกรอบงำด้วยวัตถุและไม่มีข้อผูกพันกับใครเป็นพิเศษ มีปรัชญาชีวิต นโยบายทางสังคมและกรอบทางศีลธรรม เป็นต้น มาจากจิตใจที่ไม่มีการยึดถือ วรรณะพราหมณ์ในฐานะนักคิดและปรัชญาเมธีจึงได้รับการยกให้อยู่ในฐานะสูงสุดของสังคม ได้รับเกียรติและความเคารพจากทุกฝ่าย ที่สองรองลงไปจากนี้คือวรรณะกษัตริย์ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองและการรบ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากคตินิยมของอินเดียถือกันว่า ผู้ที่มีภาระเกี่ยวข้องอยู่กับการใช้อำนาจจะเป็นผู้วางตนเป็นกลางตามภววิสัยอย่างสมบูรณ์ไม่ได้ เพราะผลประโยชน์และความโน้มเอียงส่วนตัวจะเข้ามาเกี่ยวข้องในสาธารณกิจที่ปฏิบัติ ส่วนพวกที่สามได้แก่ วรรณะไวศยะผู้มีทรัพย์สินเงินทอง แต่มีเกียรติและได้รับการยอมรับนับถือน้อยกว่าพวกที่สอง

5.5 พิธีเปลี่ยนสภาวะที่ทำในบางหมู่บางพวก

พิธีอุปนยณสังสการเป็นพิธีกรรมสำคัญของสามวรรณะแรกเท่านั้น ได้แก่ พราหมณ์, กษัตริย์ และไวศยะ สำหรับวรรณะศุทรไม่มีพิธีกรรมนี้ เพราะเป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล ความบริสุทธิ์ และความสมบูรณ์แห่งชีวิตและเป็น 1 ใน 12 พิธีกรรมสำคัญตามที่พิบูลย์ นาควาณิช (2542, น.20) แสดงไว้ว่า พิธีอุปนยณสังสการ หมายถึง พิธีการรับเข้าเป็นศิษย์ พิธีการรับเข้าเป็นสมาชิกของคนวรรณะสูงโดยสมบูรณ์ หรือพิธีคล้องด้ายศักดิ์สิทธิ์ให้แก่เด็กผู้ชายที่เกิดในสามวรรณะแรก ซึ่งต้องเกิดจากบิดาอยู่ในวรรณะใดวรรณะหนึ่ง มารดาก็อยู่ในวรรณะเดียวกัน บิดามารดาซึ่งอยู่ร่วมกันด้วยการสมรสที่ไม่มีติดเมื้อให้กำเนิดบุตรบุตรนั้นก็จะอยู่ในวรรณะเดียวกับบิดามารดาและเป็นผู้สามารถที่จะสืบวงศ์สกุลได้

6. วิถีชีวิตในครุฑ

วัยพรหมจารีจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ โดยปกติครูจะเป็นฤาษีหรือนักบวชพำนักอาศัยอยู่ในป่าและทำการสั่งสอนศิษย์ในสำนักแห่งตน โดยเรียกสำนักเช่นนี้ว่าครุฑ อันเป็นระบบการศึกษาที่นักเรียนจะต้องเข้าไปร่วมการกินอยู่และศึกษากับครอบครัวของอาจารย์เลย ในด้านการปฏิบัติอาจารย์และครอบครัวจะรับศิษย์หรือนักศึกษาไว้เพียงไม่เกิน 10 - 15 คน และไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนตามที่กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย (2550, น.359) ได้กล่าวไว้ว่า “ตามธรรมดาอาจารย์จะไม่เรียกร้อยค่าตอบแทนอะไรจากศิษย์หรือจะไม่รับศิษย์เข้าศึกษาโดยสาเหตุว่าศิษย์นั้นไม่มีสิ่งตอบแทนให้ก็ได้” อาจารย์ผู้ฝ่าฝืนหลักจริยธรรมข้อนี้ย่อมถูกขับออกและจะไม่มีสิทธิประกอบพิธีใดๆ ทางศาสนาได้ ในคัมภีร์วิษณุสมฤติ (อ้างใน กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550, น.359) กล่าวไว้ว่า “ผู้ที่ใช้วิชาเป็นเครื่องมือหมกมุ่นแสวงหาแต่เงินทองอย่างเดียว ย่อมไม่ได้รับประโยชน์อันแท้จริงจากวิชานั้น” ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์เสารปุราณบทที่ 10 หน้า 24 ซึ่งกรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย (2550, น.359) ได้แสดงไว้ว่า “ได้สาปแช่งอาจารย์ผู้โกงเงินให้ตายตณกรก ที่มีการสาปแช่งเช่นนี้คงจะเนื่องมาจากมีอาจารย์ไม่มากนักน้อยฝ่าฝืนจริยธรรมอันสูงส่งเช่นนี้ของครู ดังนั้นสิ่งที่ครูจะต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดคือการให้ความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าและคัมภีร์พระเวท นอกนั้นเป็นความรู้ด้านศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในสมัยนั้นซึ่งพิเชษฐ บัญญัติ (2549) ได้แสดงไว้ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ วิชาอักษร 2) รัฐศาสตร์ วิชาการปกครอง 3) นิติศาสตร์ วิชากฎหมายและจารีตประเพณีต่างๆ 4) วาณิชยศาสตร์ วิชาการค้า 5) อักษรศาสตร์ วิชาหนังสือ 6) นิรุกติศาสตร์ วิชารู้ภาษาของตนแตกฉานดี และรู้ภาษาของชนชาติที่ติดต่อกัน 7) คณิตศาสตร์ วิชาคำนวณ 8) โขติยศาสตร์ วิชาดูดวงดาวต่างๆ คือรู้จักว่าดวงดาวนั้นๆ ตั้งอยู่ทางทิศนั้นๆ และประจำเมืองนั้นๆ และรู้จักสีแสงของดวงดาวต่างๆ อันบอกกลางดีและกลางร้ายในกาลบางครั้ง 9) ภูมิศาสตร์ วิชารู้พื้นที่ต่างๆ หรือรู้จักแผนที่ของประเทศต่างๆ 10) โหราศาสตร์ วิชาโหรา คือรู้พยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ ได้ และทายดวงชะตาราศีของคนได้ด้วย 11) เวชศาสตร์ วิชาหมอยา 12) สัตวศาสตร์ วิชารู้ลักษณะของสัตว์และเสียงสัตว์ว่าร้ายหรือดี 13) เหตุศาสตร์ วิชารู้เหตุเป็นแดนเกิดแห่งผลว่าร้ายหรือดี 14) โยคศาสตร์ ยันตรศึกษา คือรู้จักความเป็นช่วงกล 15) ศาสนศาสตร์ วิชารู้เรื่องศาสนา คือรู้จักประวัติความเป็นมาแห่งศาสนาทุกๆ ศาสนาที่มหาชนนิยม เพื่อปฏิบัติไม่ขัดแย้งกันใดๆ และรู้ข้อสอนในศาสนานั้นๆ ด้วย 16) มายาศาสตร์ วิชารู้กลอุบาย หรือรู้ตำรับพิชัยสงคราม 17) คันธรรพศาสตร์ วิชาคนธรรพคือวิชาเรื่องรำ (ละคร) ที่เรียกชื่อว่า “นาฏยศาสตร์” และวิชาดนตรีปี่พาทย์ ที่เรียกชื่อว่า “ดุริยางคศาสตร์” 18) ฉันทศาสตร์ วิชาประพันธ์ คือแต่งหนังสือได้ทั้งที่เป็นร้อยกรอง (บทกลอน) และร้อยแก้ว (ความเรียง)

นอกจากนี้ศิษย์หรือผู้เรียนต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความซื่อสัตย์ สงบเสงี่ยม และรักความสะอาด มีระเบียบวินัยที่ควบคุมตัวเองได้ เช่น ตื่นแต่เช้าตรู่ ไม่นอนกลางวัน และทำพิธีสำคัญ ซึ่งกรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย (2550, น.336) ได้กล่าวว่า กิจวัตรสองประการที่ชาวฮินดูได้รับการอบรมให้ปฏิบัติตอนเช้าทุกวันคือ สวาทาย และฤชิตรูปณ

สวาทยาย แปลตามตัวว่า การศึกษาโดยตนเอง (สว + อธยาย) หมายถึง การท่องสูตรหรือหัวข้อสำคัญ ซึ่งเก็บสารัตถะของวิชาที่ตนได้เล่าเรียนมารวบรวมไว้ การกระทำเช่นนี้เปรียบเหมือนกับได้ทบทวนความทรงจำเพื่อป้องกันมิให้หลงลืม ส่วนฤๅษีตรปณนั้น แปลว่า การสวดฤๅษีมนี หรือ บุรพาจารย์ (ฤๅษี + ตรปณ) ตรปณ แปลว่า การทำให้พอใจหรือให้อิ่ม หมายถึง การสวดติ กล่าวคือ การร่ายโคลกสรรเสริญคุณงามความดีของครูอาจารย์ในเวลาเช้าหลังจากกราบไหว้ พระผู้เป็นเจ้าแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้สำนึกถึงบุญคุณของท่านอยู่เสมอ ดังนั้นชีวิตระหว่างครูกับศิษย์ ในครุฑล จึงไม่มีข้อแตกต่างกัน ครูจะไม่ใส่ใจฐานะของศิษย์ว่ามาจากตระกูลที่ร่ำรวยหรือ ยากจน ศิษย์ต้องออกหาอาหารสำหรับตนเองและครู ด้วยวิธีการขออาหารจากชาวบ้านหรือ ผลไม้จากป่า การสอนของครูเป็นการสอนแบบให้เปล่า ไม่มีเงินเดือน แต่มีความพยายาม มุ่งถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างเดียว ดังสรุปได้จากตรีโลกนาถ ปาวา ที่แสดงความสำคัญ ชีวิตในครุฑลไว้ในหินทุธรรม ดังนี้

1) เชื้อฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ทุกประการและต้องถือว่าตนคือทาสของครู และหากครูรับตนเป็นศิษย์แล้วครูเปรียบดังพ่อแม่คนที่สองของตนตลอดชีวิต

2) ออกไปรับภิกษาและสิ่งของต่างๆ สิ่งของที่ได้มีย่อมนำไปสู่ครูก่อน ถ้าครูอนุญาต ให้รับประทานได้แล้วจึงจะเริ่มรับประทานอาหารได้ ถ้าไม่อนุญาตจะรับประทานไม่ได้

3) ศิษย์ควรสงวนรักษาน้ำกามอันเป็นสาระสำคัญของร่างกายไว้ให้จงดีด้วยวิธีการต่อไปนี้

3.1) รับประทานอาหารที่ดีและมีประโยชน์ต่อร่างกาย ไม่รับประทานที่เพิ่มความร้อน ให้แก่ร่างกาย เช่น เนื้อสัตว์ต่างๆ สุรา ยาเสพติดทุกชนิด เป็นต้น

3.2) ไม่ควรอ่านหนังสือเรื่องเพศและเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ไม่ควรดูหรือหมกมุ่น และ ไม่ควรตกแต่งตัวมากเกินไป

3.3) ควรอยู่ให้ห่างไกลเพศตรงข้าม

3.4) ต้องไปทำประการใดประการหนึ่งที่จะทำให้ น้ำกามมีอันหลังให้เสียไป

3.5) ควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เคารพในครูและศิลปวิทยาที่ครูถ่ายทอดอยู่อย่าง สม่ำเสมอและพากันในครุฑลตลอดเวลา

เมื่อศิษย์หรือนักเรียนสำเร็จเสร็จสิ้นแล้วเท่ากับพรหมจริยาศรมได้ยุติลง เพราะคำว่า “พรหมจริย” หรือ “พรหมจารี” มีความหมายว่า “นักศึกษา” ซึ่งสอดคล้องกับภุมมา-เรื่องอุไร กุศลาสัย ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “พรหมจารี” ซึ่งในภาษาอินเดียใช้เรียกและมีความหมายว่า “นักศึกษา” นั้นแปลตามศัพท์ว่าผู้ประพฤติพรหมจรรย์ อันหมายถึงผู้ไม่มีครอบครัว การที่นักศึกษาในอินเดียสมัยโบราณนิยมให้นักเรียนเป็นพรหมจารีก็ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว คือต้องการให้นักศึกษาอุทิศเวลาอย่างเต็มที่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการแสวงหาความรู้ การปฏิบัติพรหมจรรย์หมายถึงการปฏิบัติทั้งทางกายและทางใจ ทางใจก็ได้แก่ทำจิตใจให้ ผ่องแผ้วปราศจากราคะกิเลส เป็นต้น เมื่อสำเร็จการเรียนแล้วนักศึกษาย่อมแต่งงานได้

โดยเฉพาะ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ด้วย ด้วยเหตุนี้ศิษย์เมื่อสำเร็จการศึกษาจะลา กลับสู่เรือนแห่งตน ครูจะสอนให้โอวาทเพื่อตั้งอยู่ในคุณธรรมของชีวิตที่สูงขึ้นความว่า จงพูดแต่ ความจริง มีคุณธรรม ไม่ละทิ้งการศึกษาพระเวท...ไม่ละทิ้งหน้าที่จะมีต่อพระเจ้าและบรรพ ชน...ให้ความเคารพมารดาบิดา ครูและแขกเหมือนหนึ่งเป็นพระเจ้า...ยกย่องให้เกียรติคนมี ปัญญา เมื่อมีความสงสัยในพิธีกรรมหรือความประพฤติ ก็จงมองเอาการดำเนินชีวิตของผู้มี ปัญญาเป็นตัวอย่างซึ่งแน่นอนว่าในบรรดาสรรพวิทยามักจะถูกกลืนเสียจนเกือบหมดสิ้นผู้รู้ใน สมัยโบราณจึงได้แทรกซึมความรู้ด้วยวิธีอันฉลาดซึ่งตรงกับที่กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย (2550, น.346-347) ได้แสดงไว้ว่า “นักการศึกษาของอินเดียในสมัยโบราณได้พยายามหาทางป้องกัน โอกาสที่จะหลงลืมความรู้เช่นนี้ด้วยวิธีอันฉลาด กล่าวคือ ให้มีความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีการทาง ศาสนาเข้าไปเจือปนอยู่ด้วยในแทบทุกอิริยาบถ ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น คือเมื่อสวดมนต์ ไหว้พระในตอนเช้าเสร็จแล้ว ทุกคนจะต้องท่องบทเรียนที่ได้เรียนมา ในพิธีอบรมนักศึกษา เมื่อสำเร็จการเรียน (หรือพิธีสมวารรัตน) อาจารย์ใหญ่ผู้เป็นประธานจะกำชับให้นักศึกษาหมั่น ท่องบทหัวข้อความรู้ หรือที่เรียกกันว่า “สูตร” ทุกเช้าอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อศรัทธาให้เกิดแก่ กิจวัตรเช่นนี้ คัมภีร์ยาชวลลยกย สมฤติ ถึงกับกล่าวไว้ในบรรพที่ 3 ว่า “การลืมนวิชาที่ได้เล่าเรียน มามีโทษเป็นบาปเท่ากับฆ่าเพื่อนหรือฆ่าพราหมณ์คนหนึ่ง”

สุดท้ายเมื่อศิษย์จากวรรณะทั้งสามกลับไปสู่ตระกูลของตนเป็นธรรมเนียมหนึ่งที่ชาว อินเดียมักจะประกอบให้แก่ครู อาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิทยานั้นคือ ครูทักษิณา คำนีมาจาก คำว่า “ครู” และ “ทักษิณา” คำว่า “ครู” ตามที่ ดร.วิทยา ศักยภินันท์ (2554, น.3) ได้อธิบาย ไว้ว่า “ครู” มาจากคำว่า “คุ” (ความมืด) และ “รู” (ทำลาย) ฉะนั้น ครู จึงหมายถึงผู้ทำลาย ความมืด ในคติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความมืดเป็นอวิชชาหรือมายา ซึ่งจะขจัดได้ด้วย วิทยาหรือการรู้จัก “พรหมัน” ฉะนั้น ครูจึงไม่ใช่เพียงผู้ให้ความรู้ธรรมดาเท่านั้น แต่มีมิติทาง จิตใจ กล่าวคือเป็นผู้ชักนำศิษย์ให้รู้จักทางแห่งเทพเจ้าหรือความรู้เกี่ยวกับพรหมันด้วย ส่วน คำว่า ทักษิณา ตามพจนานุกรมแปลไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน (2561) น. ของทำบุญ ส่วนพจนานุกรมแปลไทย-ไทย อาจารย์เปลื้อง ณ นคร (2561) น. สิ่งของที่ให้แก่พราหมณ์ที่มา ทำพิธีของนั้นวางไว้ข้างขวาของพราหมณ์ จึงเรียกว่าทักษิณา, ปัจจุบันหมายถึง ของถวายพระ ในการทำบุญ, ทานเพื่อผลอันเจริญ ดังนั้น คำว่า ครูทักษิณาอาจจะแปลได้ว่า ค่าเล่าเรียนที่ มอบให้/ถวายให้แก่ครู-อาจารย์ภายหลังสำเร็จการศึกษาแล้ว เพราะโดยทั่วไปครูทักษิณาเป็น คล้ายสิ่งตอบแทนที่ศิษย์ต้องหามาให้อาจารย์เป็นการช่วยเหลือการครองชีพซึ่งสิ่งนั้นต้องไม่เป็นการเลือกว่าแรงของศิษย์ ซึ่งคัมภีร์มนูสมฤติ (อ้างใน กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550 น., 361) กล่าวว่า “อย่าให้อาจารย์ตระหนักว่า หน้าที่ของตน คือการสอนหนังสือนั้นเป็นวิทยาทาน โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ในขณะที่เดียวกัน คัมภีร์นี้ก็ได้อธิบายผู้ปกครองนักเรียนให้ระลึกละเลียดว่า พระคุณของอาจารย์ที่ได้สอนหนังสือให้แก่ศิษย์ แม้เพียงให้อักขรเพียงตัวเดียวนั้น ย่อมไม่มีสิ่งใดในโลกจะมีคุณค่าตอบแทนได้เสมอเหมือนได้” ดังตัวอย่าง “ครูทักษิณา” ที่กรุณา-เรื่อง อุไร กุศลาสัย (2550, น.361-362) ได้รวบรวมไว้ว่า “ในคัมภีร์พฤทธานฤกษกฤติ มีเรื่อง

ของท้าวชนกที่ได้ถวาย “ครูทักษิณา” อย่างงามให้แก่ภริยาชยพลภย ผู้อาจารย์ แต่อาจารย์ไม่ยอมรับเพราะอ้างว่ายังสอนความรู้ให้ยังไม่หมด นิทานชาดกหลายเรื่องระบุถึงกษัตริย์และพ่อค้าที่จัดส่ง “ครูทักษิณา” ไปมอบแก่อาจารย์ผู้สอนหนังสือให้แก่ลูกหลานตนก่อนที่การศึกษาจะสิ้นสุด คัมภีร์มหาภารตะ บรรพที่ 1 ก็ได้พรรณนาถึงท้าววิษณะผู้ส่ง “ครูทักษิณา” ไปให้ฤาษีโทรณ ผู้สอนยุทธวิชาให้แก่โอรสของพระองค์คือกลุ่มเจ้าชายเการพ ส่วนผู้ปกครองนักเรียนที่ฐานะไม่มีใครจะตึงนักก็จัดส่ง “ครูทักษิณา” ไปให้ครูอาจารย์ของเด็กของตนเป็นงวดๆ หรือแล้วแต่สะดวก”

7. ข้อค้นพบและสรุป

พิธีเปลี่ยนสภาวะในสังคมชาวอินดูนับตั้งแต่ยุคพระเวทซึ่งมีด้วยกัน 12 พิธีกรรม พิธีอุปนยณสังสการเป็นพิธีที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันและมีขั้นตอนแบบแผนเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กชายที่จะต้องให้เกิดอุดมการณ์แห่งชีวิตภายหลังผ่านพิธีกรรมนี้เพื่อเข้าศึกษาต่อในคุรุกุล จนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วย่อมได้ความรู้และมีหลักจริยธรรมในทางศาสนา อินดูเป็นเครื่องดำเนินชีวิต ให้รู้จักสร้างลักษณะทางด้านอุปนิสัยเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพอันดีงาม ให้ตระหนักและรับรู้ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมชาวอินดูด้วยกันอย่างถูกต้อง ให้รู้จักพัฒนาปรับปรุงตนเองตลอดเวลาเพื่อประโยชน์ตนและผู้อื่น และให้รู้จักรักษานับธรรมเนียมประเพณีตลอดถึงเผยแผ่วัฒนธรรมของชาติซึ่งเป็นอารยธรรมโลกอันเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษโดยการถ่ายทอดจากครูอาจารย์ พิธีเปลี่ยนสภาวะมีตั้งแต่ศาสนาปฐมฐานจนถึงในปัจจุบัน แม้บางพิธีอาจสูญหายไป แต่ในส่วนที่ยังคงพบเห็นก็ยังคงปรากฏอยู่เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คน มีพิธีเปลี่ยนสภาวะหลายเรื่องที่น่าสนใจและน่าค้นคว้าเพื่อให้เห็นถึงความร่ำรวยวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติด้วยกัน

เชิงอรรถ

¹ ยชนัง ได้แก่ การทำพิธีบูชาต่างๆ เช่น พิธียัญกรรม และจัดพิธีการกุศลต่างๆ ด้วยตนเอง

- 1) พรหมยัญชะ หมายถึง การบูชาพรหมันซึ่งเป็นอันติมสัจจะด้วยการศึกษาและสอนพระเวท วรรณะพราหมณ์ต้องผูกวิชาวัฒนธรรมนี้และส่งผ่านไปยงอนุชนรุ่นต่อไป
- 2) เทวยัญชะ การประกอบพิธีบูชาเทพเจ้าด้วยการใส่เครื่องสังเวกลงในกองเพลิง
- 3) ปิตถยัญชะ การบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับด้วยการประกอบพิธีศารท เป็นการแสดงกตัญญูตเวทีตารธรรมต่อท่านเหล่านั้น
- 4) ภูตยัญชะ การให้ทานแก่คนป่วย คนขัดสนและสรรพสัตว์
- 5) มนุษยยัญชะ การทำหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้แก่ การต้อนรับแขกที่มาสู่เรือนของตนอย่างจริงใจ การให้หรือสร้างที่พักแก่ผู้ยากไร้และการให้ทานแก่พรหมจารี

² ยาช้าง ได้แก่ การทำพิธีบูชาต่างๆ เช่น พิธียัญกรรมและพิธีกุศลอื่นๆ ตามความประสงค์ของผู้ใดผู้หนึ่งที่มีจิตศรัทธาให้ประกอบพิธีกรรมนั้นๆ การทำพิธีต้องอาศัยพราหมณ์ นักบวชเป็นผู้ทำเรียกว่า พิธีสังการ

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (2525). *อินเดียอนุทวีปที่น่าทึ่ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (2550). *ภารตวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- เดอ บาร์รี วิลเลียม ฮีโอดอร์. (2540). *ป่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย เล่ม 1 ภาค 1 - 4* (จำนวนทองประเสริฐ, ผู้แปล, พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2503). *บทเรียนจากอินเดีย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- เปลื้อง ณ นคร พจนานุกรม. (2561). แปลไทย-ไทย. สืบค้นจาก <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-pleang/%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B4%E0%B8%93%E0%B8%B2>
- พิเชษฐ์ บัญญัติ. (2549). *ศิลปศาสตร์ 18 ประการ*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/11126>
- พิบูลย์ นาคานิช. (2542). *วารสารหอเวทวิทยาคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กิตติวรรณ.
- ยวาทะลาล เนรุห์. (2537). *พหุอินอินเดีย*. (กรุณา กุศลาสัย, แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2561). *พจนานุกรมแปลไทย-ไทย*. สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php>
- วิทยา ศักยารัตน์. (2554). *ครุฑ สถาบันการศึกษาของอินเดียสมัยโบราณ*. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 18(2), 1-16.
- ศาสนาพราหมณ์พิธีกรรมสำคัญ. (2561). สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/suttuch/home/sasda/khamphir-ni-sasna/hlak-kha-sxn-sakhay/nikay-ni-sasna/phithikrm-sakhay>
- สุริยา รัตนกุล. (2546). *อารยธรรมอินเดีย*. นนทบุรี: รุ่งเพชรการพิมพ์.
- สุริยา รัตนกุล. (2549). *พิธีกรรมในศาสนา*. นนทบุรี: รุ่งเพชรการพิมพ์.
- โสภณา ศรีจำปา. (2558). *อิทธิพลของเทพเจ้าฮินดูที่มีต่อนามมงคลของคนไทย*. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 34(1), 105-129.
- องค์การศาสนาพราหมณ์-ฮินดู. (2529). *ประวัติศาสตร์และหลักธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อาชว์วัชรชัย น้อมเนียน. (2560). *แนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจากมุมมองเรื่องวรรณคดีในศาสนาฮินดู*. *วารสารการบริหารปกครอง*, 6(1), 31-60.

อาชว์ฤทธิชัย น้อมเนียน. (2561). ศาสนาฮินดู. สืบค้นจาก <http://www.crs.mahidol.ac.th/thai/hindu00.htm>

Max, M. F. (1969). *The sacred book of the East: The law of Aryas*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Max, M. F. (1970). *The sacred book of the East: The law of Manu*. Delhi: Motilal Banarsidass.